

Foto: SEGES

Kødkvægssæd til malkekvæg er blevet et vigtigt managementredskab

På bare 10 år er andelen af sæd fra kødkvæg steget fra 2 pct. til 20 pct. af Vikings samlede antal sæddoser. Kødkvægssæd er altså blevet et vigtigt managementredskab i mange malkekvægsbesætninger.

Brugen af kødkvægssæd til malke-racekøer er øget markant gennem de seneste år og har for alvor vundet indpas som et vigtigt managementredskab i en stor del af de danske malkekvægsbesætninger.

Avls- og produktionschef i VikingGenetics, Lars Nielsen fortæller, at mens kødkvægssæd for 10 år siden udgjorde 2 pct. af Vikings solgte sæddoser, er tallet her i 2020 knap 20 pct.

"Det er en enorm udvikling," fastslår Lars Nielsen og peger på forskellige faktorer, som har banet vej for udviklingen:

- Større fokus på optimeret kvie-opdræt og reduceret udskiftning
- Brug af genomisk selektion som managementredskab
- Øget forbrug af X-Vik på de bedste hundyr
- Større fokus på den ekstra slagte-værdi af krydsningskalve frem for malkeracetyrekalve.

Lars Nielsen påpeger desuden, at bl.a. SEGES og Viking har gjort en stor indsats for at vise, at koens ydelse, kælvningen og kalvens livskraft ikke påvirkes negativt af et krydsningsfoster, hvis man bruger den 'rigtige' kødkvægstyr.

"Alle disse parametre er med til at skubbe til udviklingen – og vi forventer, at den fortsætter og øges. Tidligere har det kødkvægssæd, som blev benyttet til malkek-væg, blot været et restprodukt fra det renrace kødkvægssæd-

arbejde. Men når salget på ti år øges fra ingenting til 20 pct., er det tydeligvis ikke et område, der kan marginaliseres – og det gør vi bestemt heller ikke," lyder det fra avls- og produktionschefen.

”Det kan være en dyr løsning at vælge det billigste og noget ikke dokumenteret kødkvægssæd.

Lars Nielsen, avls- og produktionschef, VikingGenetics

Brug X-indekset

En del af udviklingen er altså en stigende bevidsthed blandt landmændene om, at kødkvæg ikke bare er kødkvæg, og at man skal stille krav til genetikken.

"Det kan være en dyr løsning at vælge det billigste og noget ikke dokumenteret kødkvægssæd," slår Lars Nielsen fast. Først og fremmest er det iflg. avls- og produktionschefen vigtigt, at kalvene er letfødte, da kælvningsvanskeligheder kan medføre både ødelagt ko og en mistet kalv. Derfor anbefaler han, at man bruger X-indekset som udvælgelseskriterie.

"Og det er bestemt muligt at kombinere letfødte kalve med gode produktionsegenskaber, hvis man blot avler efter det," forklarer Lars Nielsen. I X-indekset får man bl.a. information om fødsel-segenskaber og tilvækst. Derud-

over arbejdes der på udvikling af avlsværdital for metanutskillelse, fodereffektivitet og på intramuskulært fedt. Alt dette er med til at skabe endnu større værdi i produktet.

Hav aftalerne på plads

VikingGenetics ser større og større efterspørgsel på kødkvægssæd Y-Vik sæd, der er kønsortet sæd, som giver tyrekalve – specielt til brug på Jersey – men forventer også, at det vil udbredes mere på de store racer. Men det afhænger af, hvilke aftaler den enkelte mælkeproducent har med sin aftager af slagtekalve.

"Vi anbefaler mælkeproducenter og slagtekalveproducenter at have klare aftaler omkring afregning på kalvenes køn samt kvaliteten på både sundhed og genetikken," fortæller Lars Nielsen. Han påpeger, at DMS-afregningsmodul er et super redskab, der på en fair måde sikrer, at man betaler og modtager det, som den enkelte kalv forventes at være værd – og ikke kun tager højde for, at faren er en kødkvægstyr.

"Ved at have aftalerne på plads, kan mælkeproducenten lave insemineringsplaner, der tilgodeser de hundyr, som han har brug for – men også skabe de slagte- og krydsningskalve, som slagtekalveproducenterne har brug for," siger han.

Sådan øger du værdien af al råmælk

SIDE 2

Derfor er foderurea sjældent relevant til malkekøer

SIDE 2

Tip til tavlemødet Bliv endnu bedre til kvier

SIDE 4

Sådan øger du Brixværdien af al råmælk

Et enkelt råd kan øge råmælkskvaliteten fra samtlige nykælvere. Det kræver planlægning, men kun minimal, eller ingen, økonomisk investering.

Moderdyr danner kun en begrænset mængde antistoffer til udskillelse i råmælken. Til gengæld begynder koen at producere mælk, så snart hun har kælvet. Og nutidens topmalkere producerer rigtig meget mælk, hvilket fortynder råmælken væsentligt. Derfor øges råmælkskvaliteten, hvis nykælvere malkes lige efter kælvning.

Dyrlæge Henrik Læssøe Martin, SEGES, drager en parallel til et glas saftvand:

"Forestil dig et dejligt glas saftvand... Hvis glasset bliver stående under hanen, der drypper, bliver det tyndere og tyndere. Det samme sker med råmælken. Derfor er det vigtigt, at vi har fokus på at få malket kørerne hurtigst muligt efter kælvning, og ikke venter til det er mere belejligt i relation til de faste malketider."

Det er besværet værd

Dette er sandsynligvis ikke ny viden for danske mælkeproducenter. Så hvorfor finder Henrik Læssøe Martin det relevant at påpege?

"Der dør for mange kalve på danske bedrifter. Og en ny undersøgelse viser, at kalve under ti dage gamle har alt for få antistoffer i blodet. Derfor giver det god mening at se på, hvordan vi kan give kalvene et bedre immunforsvar, og her er hurtig udmalkning af råmælk et helt oplagt sted at sætte ind. Det vil hæve Brixværdien og dermed sikre kalven flere antistoffer," forklarer han.

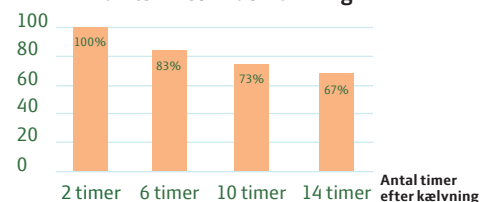
Henrik Læssøe Martin er godt klar over, at malkning af nykælvere uden for de faste malketider kræver, at man har gode forhold til dette.

"Det skal være nemt. Men hvis ikke det er praktisk at opstarte malkestalden for en enkelt ko, vil jeg helt klart anbefale, at man anskaffer en spandmaskine og holder den ren og velfungerende, så koen kan malkes i kælvningsboksen, hvis ikke det lige passer med malketiden," siger han og tilføjer:

"Det kan godt være, det er lidt bøvlet. Men hvis resultatet er mindre sygdom i kalvestalden og bedre malkekøer på sigt, er det vel godt givet ud. Kalvene er jeres vigtigste ressource – så hånden på hjertet, giver det ikke god mening at få det optimale ud af dem?" spørger han retorisk.

/ Lone Sylvest Søgaard, lss@seges.dk

Koncentration af antistoffer i råmælk ved 1. udmalkning

En ko med god råmælkskvalitet på 26 i Brix-værdi ved kælvning kan efter 6 timer have en tvivlsom råmælkskvalitet på 21,6 i brixværdi.

Kilde: Moore et. al, Journal of the American Veterinary Medical Association, 2005

Hurtig udmalkning af råmælk hæver Brixværdien og sikrer kalven flere antistoffer. Foto: SEGES

Derfor er foderurea sjældent relevant til malkekøer

Brug af foderurea i foderrationer, som ikke har et meget lavt proteinindhold, har ingen fodringsmæssig værdi og fører alene til en øget ammoniakbelastning af ko og miljø.

Urea har sjældent en berettigelse i en moderne velafbalanceret foderplan. Det eneste man får ud af at tildele urea i rationer, der ikke har et meget lavt proteinindhold, er, at koen æder urea, som øjeblikkeligt omsættes til ammoniak i vommen. Ammoniakken absorberes meget hurtigt til blodet og omdannes igen til urea i leveren. En stigende ureakonzentration i blodet giver et højere uretalt i mælken, men ellers cirkulerer urea bare rundt i koen, indtil det udskilles i urinen. Den recirkulering af urea til vommen, som nogle lærebøger stadig beretter om, har ingen betydning for proteinsætningen i vommen og er ikke et argument for at overfodre med råprotein gennem tildeling af foderurea. Når urinen rammer staldgulvet, begynder nedbrydningen af urea til ammoniak og kuldioxid en gang mere, og denne gang er det ikke kun koen,

der udsættes for ammoniak. Foderurea er nu blevet til øget ammoniakemission.

Den biologiske forklaring

I vommen nedbryder mikroorganismene protein og andre kvælstofforbindelser til ammoniak, som enten optages igen af mikroorganismene eller absorberes til blodet. Mikroorganismene i vommen bruger ammoniak til syntese af aminosyrer, og aminosyrerne bruges til opbygning af mikrobielt protein m.v. Den AAT-værdi, der beregnes i foderplanen, består af det mikrobielle protein, der er dannet ud fra ammoniak i vommen og foderprotein, der ikke nedbrydes i vommen. PBV-værdien på foderplanen er et estimat for, om der er ammoniak nok i vommen til at dække behovet til mikrobiel syntese af

aminosyrer. Når man udfodrer rationer med lavt kvælstofindhold (lav råprotein og lav PBV), kan tildeling af urea virke som et oplagt valg på papiret. Ved tildeling af urea vil foderplanen vise, at råproteinconcentrationen stiger og at PBV stiger.

Problemet for koen er, at urea nedbrydes meget hurtigt i vommen, og at vomvæggen ikke holder ammoniak tilbage i vommen. Derfor betyder den hurtige omdannelse af urea til ammoniak og kuldioxid en meget hurtig absorption af ammoniak til blodet.

Giver kun mening ved lav proteinkonzentration

Alene i situationer, hvor råproteinconcentrationen i rationen er meget lav, giver det biologisk mening at tilsætte urea. Når råproteinconcentrationen at

Genomisk test:

Super resultater med øremærkevævsprøver

Fejlraten for indsendte vævsprøver til genomisk test er nu forsvindende lille.

Et godt samarbejde mellem øremærkefirmaer, Eurofins, Viking og SEGES omkring det praktiske setup bag genomiske tests betyder et kraftigt fald i antallet af prøver, der skal tages om.

Det glæder naturligvis afdelingsleder Anders Fogh, SEGES.

"Der er sket forbedringer i hele kæden fra udtagning i stalden, til prøverne er analyseret på laboratoriet. Tidligere havde vi specielt udfordringer i forhold til øremærkevævsprøver, men de fungerer nu fuldt ud lige så godt som TSU," fortæller han.

Den samlede fejlrate ligger stabilt på 1-1½ pct. Og Anders Fogh ser ingen praktiske udfordringer i at kaste sig over genomisk test – meget gerne via øremærkevævsprøver.

"Når vævsprøverne bliver taget samtidig med, at øremærket bliver sat i, er risikoen for fejl i sammenkobling af vævsprøve og dyrenummer elimineret," forklarer han.

Gem ikke prøverne for længe

For at minimere fejlraten yderligere opfordrer Anders Fogh til, at man ikke gemmer hverken tomme prøveglas eller vævsprøver for længe. "Det fungerer allerbedst, hvis både glas og vævsprøver er så friske som muligt. Så bestil ikke flere vævsprøveøremærker, end I kan bruge inden for ca. 3 måneder og pas på, at prøverne ikke kommer til at ligge for længe, før I sender dem ind," lyder rådet.

Samtidig anbefaler han, at vævsprøver for en sikkerheds skyld opbevares på køl.

Husk i øvrigt altid at bestille genomisk test i genshoppen, før du sender prøver ind, for at undgå ekstra afgift. Det er let gjort ved at vinge af i 'automatisk bestilling'.

/ Lone Sylvest Søgaard, lss@seges.dk

Når vævsprøverne bliver taget, samtidig med, at øremærket bliver sat i, er risikoen for fejl i sammenkobling af vævsprøve og dyrenummer elimineret. Foto: VikingDanmark

Tredobling af genomisk testede kviekalve

Antallet af genomisk testede kviekalve er tredoblet på fire år. Der er dog stadigvæk forskel mellem racerne.

En opgørelse over hvor stor en andel af kvier, der er genomisk testede inden for fødselsårgangene 2015-2019, viser en markant stigning. Totalt set var der 18 pct. af de fødte kviekalve i 2019, der har en genomisk test. Det er en tredobling i forhold til 2015.

Stigningen skyldes faldende testpriser, samtidig med at flere kvægbrugere har fået øjnene op for de gevinster, der er ved at genomisk teste deres hundyr. Blandt gevinsterne kan nævnes højere sikkerhed på avlsværditalle og dermed en mere sikker udvælgelse af de bedste hundyr til inseminering med konsorteret sæd eller kødkvægsæd. Desuden fortæller en genomisk test, om dyret er bærer af en eller flere genetiske defekter. Det bruges i insemineringsplanløsningen i DMS til at undgå parringskombination mellem to dyr, der er bærer af samme genetiske defekt.

Racerne bliver dog ikke testet lige meget. Niveaue hos Holstein ligger noget lavere end for RDM og Jersey, som det fremgår af tabellen. Dette kan nok især tilskrives tilskud fra VikingGenetics til test af hundyr hos Jersey og RDM med det formål at styrke sikkerheden på genomiske avlsværdital.

/ Kevin Byskov, kvb@seges.dk

Andel af genomisk testede kvier (i pct)

Fødselsår	RDM	HOL	JER	Total
2015	14	3	15	6
2016	19	5	18	8
2017	27	9	23	12
2018	31	13	26	16
2019	32	14	29	18

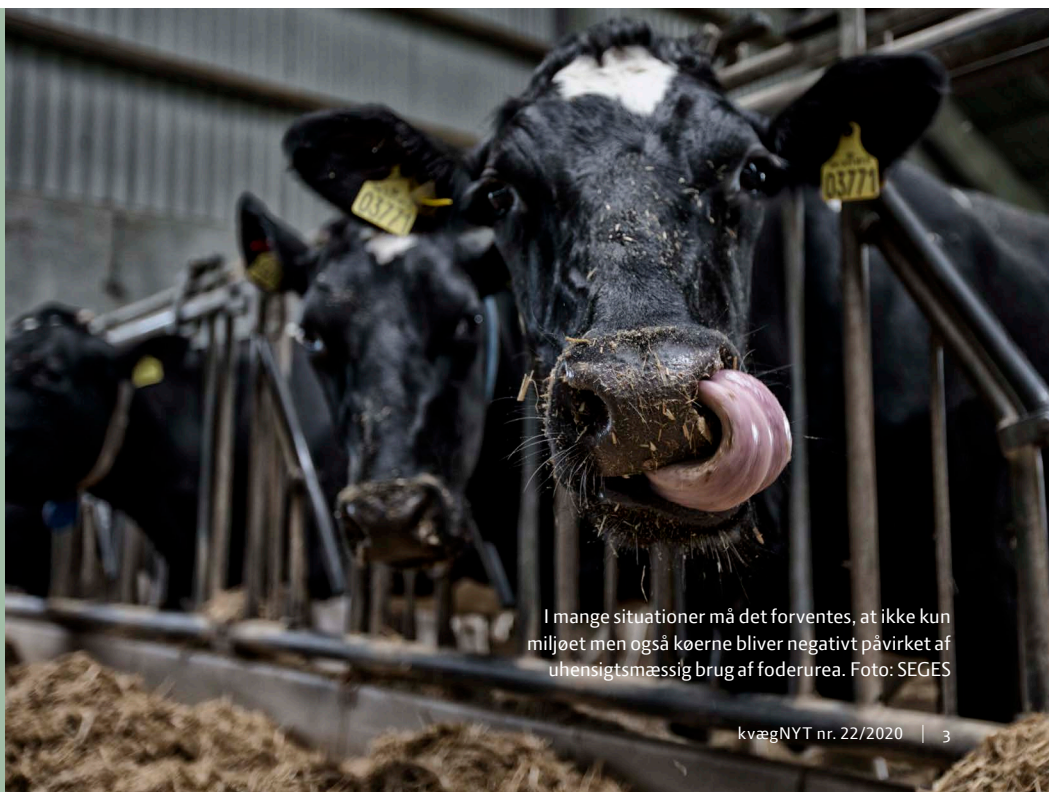
Kilde: Kvægdatabasen

en foderration til malkekøer er under 14-15 pct. råprotein (140 til 150 g råprotein/kg tørstof), kan det forventes, at der kan opstå kvælstofmangel i vommen (negativ PBV), og mikroorganismene har i denne situation en mulighed for at fange en del af den ammoniak, der frigives fra urea.

Kan føre til forgiftning

Ammoniak er meget giftigt, hvis det slipper ud i kroppen. Fra vommen føres ammoniak med blodet til leveren, og hvis leveren ikke fanger ammoniakken tilstrækkeligt effektivt, vil koen blive forgiftet. Indgives urea i for stor en dosis og for hurtigt, kan koen blive lammet og i svære tilfælde dø af forgiftningen. I mange situationer må det forventes, at ikke kun miljøet men også køerne bliver negativt påvirket af uhensigtsmæssig brug af foderurea.

/ Niels Bastian Kristensen, nbk@seges.dk

I mange situationer må det forventes, at ikke kun miljøet men også køerne bliver negativt påvirket af uhensigtsmæssig brug af foderurea. Foto: SEGES

Tip til tavlemødet:

Bliv endnu bedre til kvier

Brug DMS-udskriften 'Kvier – produktion' til at se, hvor gode I er til kvier sammenlignet med andre.

Pasning af kalve og kvier er et fint emne til et tavlemøde, hvor man drøfter forbedringsområder. Her kan man tage udgangspunkt i udskriften 'kvier – produktion' i DMS.

'Kvier – produktion' indeholder denne lille tabel, som viser, hvor bedriften ligger i forhold til andre.

For at få god økonomi i kvieproduktionen er det

nødvendigt, at mange kvier overlever. Og på denne bedrift i eksemplet nedenfor er det oplagt at finde ud af, hvorfor kvier dør og slagtes, så kun 82,9 pct. når frem til kælvning.

Udskriften giver flere muligheder for at dykke ned og se:

- hvor produktionen kan forbedres
- hvor der mistes kalve

Overlevelse	Egen driftsenhed		Sammenligningsgrupper	
	Mål	Opnået	Bedste 25%	Ringeste 25%
Fra 1. levering til 180 dage (%)		100,0	98,4	93,2
Fra 1. levering til kælvning (%)		82,9	91,6	81,9

Holdbarhed af kvier frem til 1. kælvning (senest 12 mdr.)

- hvor mange spildfoderdage der er
- spredningen på kælvningsalder
- dødfødte fordelt på kælvnummer m.m.

Det giver basis for at diskutere tiltag og få godt styr på kvierne. Få sat tydelige og synlige mål for, hvad I vil opnå på kalve- og kvieområdet.

Husk at skabe en positiv dialog, der opmuntrer medarbejderne til at foreslå forbedringer på bedriften.

Denne inddragelse vil skabe vejen for større motivation og dermed bedre resultater igennem medarbejderne.

/ Lars Arne Hjort Nielsen, lan@seges.dk

Disse kødkvægstyre er aktuelle til indkrydsning nu

Det er vigtigt, at mælkeproducenter vælger de rigtige gener, når der skal laves gode krydsningskalve. Der skal være nemme fødsler, god overlevelse og en høj vækst og formklasse. Her er listen over de kødkvægstyre, der er X-indeks på fra Viking nu.

De bedste lige nu er Django, Golden, Ludvig, Nito og Zimba.

Du kan se flere på www.vikingdanmark.dk/da-dk/racer (klik på kødkvæg til malkekvæg).

/ Per Spleth, psp@seges.dk

Race	Navn	X-fødselsforløb	X-livskraft	X-ung.tidlig	X-ung.sent	X-tilvækst	X-slagteform	X-mælkeproduktion	X-slagtekalv
ANG	Viking Zimba	113	103						
ANG	Zeb av Nynäs	110	97						
BLK	Sønderskovs Nisto	109	105			110	126		71
HER	Hamras Excellent	108	104			106	86		62
BLK	Fruerlund Nase	108	101			104	126		58
BLK	Hedelykke Nille	106	108						
BAQ	Hashtag	105	106						
BLK	Sdr Skovens Golden	103	104	108	110	117	120	126	97
BLK	Fruerlund Maskot	102	103	98	107	106	123	66	59
BLK	Stigshøj Ludvig	101	106	111	115	116	125	145	111
CHA	Viril	101	98	111	85	114	103	2	-15
BAQ	Gexan	101	100	77	101	109	125	7	45
CHA	Django av Jätsberg	99	98			123	81		35

Proceduren for statusskift ved smitte med B-streptokokker justeres

Mens statusskifte for B-streptokokker hidtil kun er blevet udløst ved positive tankmælksprøver, vil positive prøver fra enkelt dyr fremover også udløse statusskift.

I dag udpeges besætninger, som er smittet med B-streptokokker, typisk på baggrund af tankmælksprøver, udtaget i forbindelse med SEGES' overvågningsprogram. Denne procedure fortsætter, og p.t. udtages prøver til overvågning to gange årligt.

I fremtiden vil vores håndtering af overvågningsprogrammet for B-streptokokker dog blive justeret, så besætninger, der har positive prøver ved dyrkning eller PCR på enkelt dyr, også vil blive udpeget som smittede besætninger. Dyrkninger på enkelt dyr indberettet til kvægdata-basen, som er positive for B-streptokokker, vil således medføre statusskifte, hvis besætningen er registreret som negativ. Samtidig vil PCR prøver, som indberettes med en Ct værdi < 30 også udløse et statusskift.

/ Michael Farre, mifa@seges.dk

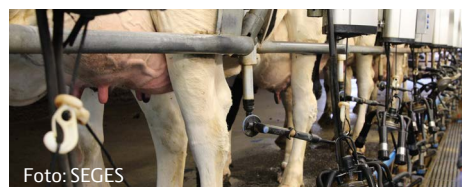

Foto: SEGES